

УДК 373.3.5 (477)

Шуплецова Людмила Юрївна
Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

«Якщо ми так масштабно все змінюємо в середній школі, то відповідно і фахівці, які будуть працювати в новій школі, повинні мати інший рівень підготовки».

Лілія Гриневиц – міністр освіти та науки України [4].

У статті розглядаються питання реформування системи середньої та вищої освіти. Удосконалення та підвищення рівня якості освіти, як пріоритетного фактору в набутті загальноєвропейського характеру і необхідної умови розбудови національної освітньої системи України для підготовки висококваліфікованих фахівців, які б своєчасно і креативно реагували на виклики сучасного світу.

Ключові слова: «Нова українська школа» (НУШ), сучасні технології, заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО), заклади вищої освіти (ЗВО), теорія рішення винахідницьких завдань (ТРВЗ).

Актуальність дослідженої проблеми. Розвиток національної системи освіти в Україні, як необхідний елемент розбудови самостійної держави, вимагає вдосконалення існуючих технологій навчання і впливу на особистість майбутнього педагога. Головна мета реформування системи вищої освіти – забезпечення якості освіти. Це ключова умова досягнення подальшого розвитку та конкурентоспроможності України. Завданням підготовки майбутніх педагогів у світлі освітньої реформи «Нова українська школа» для забезпечення її якості – є обов'язкова модернізація змісту вищої освіти. Це ключова умова досягнення конкурентоспроможності та подальшого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з реформуванням освіти та розвитком новітніх педагогічних технологій, для успішного вирішення підготовки майбутніх педагогів, дуже важливо надати їм сучасний рівень знань, умінь і навичок. Актуальним є уточнення місця і ролі нових технологій, як засобу навчання дітей та молоді. Поглиблене, технологічне навчання є запорукою зацікавленості навчаючих і тих, хто навчається.

Визначено три ключові напрями, в яких має рухатися реформа:

1. Створення механізмів для забезпечення якості вищої освіти.
2. Інтеграція до європейського простору вищої освіти і наукових досліджень.
3. Формування та розвиток системи освіти впродовж життя [2].

«Школа – одна з найменш реформованих сфер в Україні. Вона, як і 70 років тому, досі орієнтована на накопичення знань – hard skills. У той час, як у сучасному світі дедалі більше необхідними стають «м'які» навички – soft skills. Дослідження фахівців Світового банку «Навички для сучасної України» свідчить, що українські роботодавці мають потребу в додаткових когнітивних та соціально-емоційних навичках своїх працівників. За даними досліджень, проведених у Гарвардському та Стенфордському університетах, тільки 15% кар'єрного успіху забезпечує рівень професійних навичок, натомість як інші 85% – це «м'які» навички» [1].

Нова українська школа – це реформування української освіти і науки у зв'язку з сучасними тенденціями розвитку нашого суспільства. Головна мета – створити школу, яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Наше першочергове завдання підготувати підрастаюче покоління до самостійного життя та праці на користь вітчизні. Нова українська школа – це школа де дитину люблять, прислухаються до її думки, розуміють її почуття, всебічно розвивають, вчать критично мислити, висловлювати власну думку, бути патріотом своєї батьківщини. Це школа, яку подобається відвідувати і батькам, тому що тут панують взаєморозуміння та співпраця [2].

«Сучасний фахівець має бути справжнім лідером у всіх відношеннях. Його спрямованість на інновації дає гарантії чіткого бачення недоліків і обмежень існуючих технологій, плідного пошуку та творчої розробки нових, своєчасних альтернативних рішень, які створюватимуть конкурентні переваги та забезпечуватимуть ефективність функціонування виробничої, комерційної чи іншої керованої ним системи, глибоку задоволеність працівників належністю до цієї системи та результатами своєї діяльності» [3, с. 29].

Дослідження підтвердило необхідність цілеспрямованого теоретичного та практичного аналізу інтерактивних технологій навчання з метою їх використання у процесі навчання майбутніх педагогів та

учнів закладів загальної середньої освіти. Надано психолого-педагогічне обґрунтування інтерактивних технологій, які забезпечують прийняття мети навчально-пізнавальної діяльності, формування її позитивних мотивів, стимулювання активності, самостійності, організацію взаємодії між учнями і вчителем, викладачем і майбутніми педагогами.

Теоретично обґрунтовано і розроблено положення про необхідність відповідності між дидактичними технологіями та групами інтерактивних методів навчання. З цією метою було розглянуто класифікацію інтерактивних технологій навчання залежно від способів організації спілкування вчителя і школяра. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення предмету сприяє формуванню пізнавальних інтересів, який безпосередньо бере участь у діяльності спрямованій на оволодінні знаннями, вміннями та навичками. Дані способи організації пізнавальної діяльності здебільше носять колективний характер, створюють передумови для взаємного спілкування суб'єктів навчання, надають можливість для обміну інтелектуальними цінностями, порівняння різних точок зору про об'єкти, що вивчаються. Детальний аналіз вивчення предметів ЗСО дозволив виявити такі педагогічні умови, що забезпечують позитивний вплив інтерактивних технологій на якість навчального процесу. А саме:

- чітка постановка мети для оптимального обґрунтування цілісності використання інтерактивних технологій навчання;
- адекватність таких технологій навчання до типу навчального предмета;
- органічне поєднання інтерактивних технологій навчання з традиційними;
- відповідна підготовка педагога до використання інтерактивних технологій навчання: глибоке знання дисципліни, процесу навчання, психолого-педагогічних особливостей учнів, способів організації взаємодії вчителя й учнів, потреба у підвищенні своєї професійної майстерності;
- проведені дослідження підтвердило гіпотезу про те, що використання інтерактивних технологій сприяє підвищенню ефективності навчання, якщо розроблена технологія уроку відповідає способу організації навчальної діяльності школярів і виявленим педагогічним умовам.

Питання гуманістичного виховання й педагогіки співробітництва висвітлювали у своїх працях Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Френе, проблеми особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу – І. Бех, К. Роджерс, І. Якиманська. Вітчизняні дослідники вивчають та пропонують шляхи реформування вищої школи у відповідності з європейським і світовим досвідом – М. Плетньов, І. Мартинюк та інші. В. Андрущенко, Т. Андрущенко та інші сучасні вчені розглядають стан розвитку вищої освіти в Україні та її європейський орієнтир, шляхи реорганізації освіти та вимоги до якісної освіти у ХХІ ст. Зупинимося на деяких сучасних технологіях підготовки майбутніх педагогів, які зарекомендували себе, як діючі.

- Мнемотехніка – це мистецтво запам'ятовування, сукупність прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування та збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій.

- Теорія вирішення винахідницьких завдань (ТРВЗ). Однією з інноваційних педагогічних технологій у вихованні – є теорія рішення винахідницьких завдань (ТРВЗ) та розвитку творчої уяви. Вміле використання прийомів і методів ТРВЗ успішно допомагають розвивати винахідницьку кмітливість, творчу уяву та мислення. Методи ТРВЗ – метод системного оператора, кодування інформації, творчого підходу, «маленьких кроків», емпатії тощо, завдяки своїй гнучкості успішно застосовуються під час навчання майбутніх педагогів ЗВО та учнів ЗСО.

- Технологія з'єднання групи. Діти хочуть, щоб їх любили, цінували дорослі та однолітки, прагнуть почуватися часткою колективу. Треба навчити їх привітанням, які допоможуть з'єднатися, стати ближчим один одному. Вітання адресується кожному учневі по черзі. Під час вітання кожна дитина з повагою звертається до інших на ім'я, в колі створюється доброзичливий настрій. Учні усвідомлюють свою важливість і допомагають іншим відчувати себе членами групи, яких цінують. Практика щирого привітання інших головна мета цього етапу, що є важливим елементом демократичного освітнього середовища орієнтованого на дитину. Вчитель розпочинає вітання, звертаючись до когось персонально, наприклад: «Доброго ранку, Оленко! Я рада, що ти тут». Процес привітання кожного учасника окремо, зазвичай, відбувається по колу, зліва направо. Кожна дитина, після того, як її привітали, у своєю чергою вітає іншу. Коло включення поширюється на всю групу, а потім і на ширшу спільноту. Вчитель має запропонувати різноманітні стилі або формати вітання, що допоможе дізнатися про унікальні особливості кожного учасника привітання. Така практика, коли діти створюють чудові нові привітання для ранкової зустрічі, заохочують їх і додають впевненості у собі. Такі привітання можливо перетворити на музичні, віршовані, танцювальні, пантомімічні, які будуть додатково розвивати всебічні здібності дітей.

Для поліпшення стосунків під час навчання майбутніх педагогів та учнів можливо використовувати кінезіологічні вправи. (Кінезіологія – це наука про розвиток розумових здібностей і досягнення фізичного здоров'я через рухові вправи. Кінезіологія включає в себе комбінацію теоретичних і практичних знань з

натуропатії, фізіотерапії, акупунктури тощо). Вони змусять мозок працювати на повну потужність, краще засвоювати учбовий матеріал. Ці вправи можливо виконувати і дорослим, і дітям. Вони надбють, тонізують, знімають втому, тяжкість у голові, допомагають загострювати відчуття, а також значно підвищують здатність концентруватися на виконуваний роботі. За допомогою прийомів кінезіології зміцнюється здоров'я, оптимізуються основні психічні процеси – пам'ять, увага, мислення, мова, слух, уява, сприйняття тощо, підвищується розумова працездатність, психоемоційний стан. Такі вправи можливо виконувати під час занять у ЗВО та уроків у ЗЗСО. Разом виконувати їх буде весело й корисно.

- Вправа «Гаки»: щоб зосередитися, зняти напругу, заспокоїти нервову систему й швидко відновити психоемоційну рівновагу – необхідно сісти на стілець, схрестити ноги. Потім схрестити руки, поклавши зап'ясті правої руки на зап'ясті лівої, після чого з'єднати пальці в замок, так, щоб великий палець правої руки виявився поверх великого пальця лівої руки. Вивернути з'єднані в замок руки перед грудьми «навиворіт», щоб зчеплені пальці були спрямовані догори. Сидіти треба прямо, погляд тримати вгору, кінчик язика притиснутий до верхнього піднебіння. Посидіти в цій позі 1-5 хвилин до появи позіхання або відчуття достатності. Даний прийом можливо виконувати також стоячи або лежачи, він тільки на перший погляд здається простим. Кінезіологи стверджують, що при такому перехрещенні рук, ніг і пальців відбуваються складні процеси, що призводять до збалансованої роботи моторних і сенсорних центрів кожної півкулі мозку.

- Вправа «Дзеркальне малювання»: покласти на стіл чистий аркуш паперу, взяти в обидві руки по олівцю. Почати малювати одночасно обома руками дзеркально-симетричні малюнки, літери, цифри, ноти тощо. При виконанні цієї вправи розслаблюються очі та руки. Коли діяльність обох півкуль мозку синхронізується, помітно збільшиться ефективність роботи всього мозку.

До речі, в кінезіології є такий цікавий прийом, не тільки корисний, але і захоплюючий. Більшість з нас виконують рутинні щоденні фізичні дії правою рукою (лівші – лівою). А що, якщо експериментувати, пробувати чистити зуби, зачісуватися, брати в руки ті або інші предмети і так далі, іншою рукою? Дослідження показують, що виконання звичайної дії «незручною» рукою активізує нові ділянки мозку і допомагає розвивати нові контакти між клітинами мозку. Такі вправи дуже всім подобаються.

- Вправа «Святоша»: ця поза – для розслаблення після навчання. Сидячи або стоячи, ноги тримати паралельно, не схрещуючи. З'єднати попарно кінчики пальців обох рук, наче тримаючи невелику кулю і розташувати кисті перед грудьми. Перебувати в цьому положенні 1-2 хвилини, до появи позіхання або до відчуття достатності. Вправа заспокоює, знімає нервово-м'язове напруження, гармонізує психічні процеси. Кінезіологи стверджують, що вона покращує роботу правої та лівої півкуль головного мозку.

- Вправа «Лобо-потилична корекція»: під час виникнення відчуття тривоги, невпевненості, хвилювання (або навіть стресу), допомагає так зване Лобо-потиличне охоплення. Одну долоню треба покласти на лоб, іншу – на потилицю. Сконцентруватися. Зробивши кілька глибоких рівних вдихів і видихів, спокійно озвучити свою проблему. Якщо говорити вголос не виходить, досить просто думати про це. Посидіти так кілька хвилин. Якщо виникало позіхання, то це означає, що тіло вже позбавляється від напруги. Коли рука торкається до чола, відбувається приплив крові, вона починає краще циркулювати по лобній частині мозку. У цій ділянці відбувається аналіз, усвідомлення й оцінка проблеми, визначаються шляхи виходу з такої ситуації. На потилиці розташована зона, яка сприймає візуально ті образи, які потім зберігаються в нашій пам'яті. Прикладання до цієї області долоні стимулює кровообіг. Людина стирає подібним чином проблеми, образи, негативні ситуації. Завдяки глибокому диханню, у кров надходить кисень, повітря вентилюється і з організму випаровується негатив. Вправа дає бажаний результат.

- Вправа «Енерготизатор»: корисна, якщо заняття проходять за комп'ютером. Покласти схрещені руки на стіл перед собою. Притиснути підборіддя до грудей. Відчуття розтягування м'язів спини і розслаблення плечового поясу. З глибоким вдихом закинути голову назад, прогнути спину і розкрити грудну клітину. Потім на видиху знову розслабити спину і опустити підборіддя до грудей. У результаті цих дій розслаблюються м'язи шиї та плечового поясу, підвищується рівень кисню у крові, активізується вестибулярний апарат. Якщо виконувати цю вправу 5-7 хвилин, то зменшується, а то й зовсім проходить відчуття втоми, підвищується концентрація уваги.

- Вправа «Слон»: це одна з найбільш інтегруючих вправ «Гімнастики мозку» Пола Деннісона. Вона активізує та балансує всю цілісну систему організму «інтелект-тіло», покращує концентрацію уваги. Отже, вухо щільно притиснути до плеча. Одночасно витягнути одну руку, як хобот слона і почати малювати нею горизонтальну вісімку, починаючи від центру зорового поля, йдучи вгору проти годинникової стрілки. Очі стежать за рухами кінчиків пальців. Потім поміняти руки. Вправу виконувати повільно, по 3-5 разів кожною рукою. Ця вправа особливо інтригує твердженням фахівців, що «Слон» дозволяє виявити приховані здібності та розширити межі можливостей мозку.

У навчальній та професійній діяльності вирішальну роль відіграють процеси смислового запам'ятовування. Визначальними є спеціальні прийоми запам'ятовування та відтворення. І вони, звичайно, можуть весь час удосконалюватися через відповідні тренувальні вправи. Органічна основа пам'яті до певної міри піддається тренуванню. Головною причиною невміння покращувати пам'ять це відсутність інформації щодо засобів досягнення цієї мети. А дехто вважає, що пам'ять – здібність природжена і удосконаленню не піддається. При проведенні роботи по розвитку пам'яті у школярів та майбутніх педагогів, слід дотримуватись рекомендацій, розроблених психологами:

1. Існує два види пам'яті: короткочасна й довготривала. Короткочасна пам'ять поверхнева і неміцна. Щоб інформація з неї не зникла вже через кілька секунд, необхідно повторювати її. Довготривала пам'ять підкріплена пошуком значення матеріалу, який запам'ятовується. Цей вид пам'яті пов'язаний зі складними розумовими операціями.

2. Обробка інформації, запис і відтворення, значно полегшуються під час свідомого вибору стимулів і концентрації на них уваги.

3. Одночасне врахування логічних й емоційних реакцій гарантує кращий запис матеріалів у пам'яті, а чим краща якість запису, тим легше його відтворення.

4. Пам'ять суб'єктивна й піддається викривленням, спогади змінюються після кожного їх відтворення. Ці положення закладені в основі вправ, які рекомендовані для занять з учнями, які мають низький рівень розвитку пам'яті.

Важливою умовою ефективного запам'ятовування є дотримання певних правил:

- Запам'ятовувати треба в доброму настрої й на «свіжу голову», коли ще не настала втома.
- Під час запам'ятовування не треба чергувати матеріал, близький за формою і змістом. Слід обробляти інформацію для запам'ятовування, порівнюючи різні дані, спираючись на асоціації – смислові й структурні, виділяючи опорні сигнали – «вузлики на пам'ять».

- Потрібно творчо застосовувати мнемотехнічні прийоми, штучно наділяючи інформативний матеріал смисловими зв'язками, змістом, значенням, залучаючи різні види пам'яті. Головний сенс мнемотехнічних прийомів полягає в тому, що матеріал запам'ятовування глибше аналізується, структурується й більше усвідомлюється. Так, при запам'ятовуванні історичних дат можна використати порівняння за схожістю й контрастом з відомими подіями, при запам'ятовуванні іноземних слів – зі знайомими словами або зі словами рідної мови тощо.

- Чим більше людина знає, тим легше їй запам'ятати нове, пов'язуючи маловідоме із власним досвідом. Засвоєння понять та інших інформативних даних у процесі багаторазового повторення, створює базу для подальших асоціацій з новим матеріалом, що треба запам'ятати. Тому на початкових етапах навчання, коли нову інформацію нема з чим пов'язувати, виникають значні труднощі й доводиться багато разів повторювати, щоб добре запам'ятати.

- Оволодіння знаннями певної галузі значно збільшує можливості швидкого й міцного запам'ятовування нової інформації – завдяки смисловій пам'яті. Пам'ять учнів та вчителів слід тренувати.

Раціональні прийоми розвитку пам'яті:

- ✓ важливою умовою продуктивного запам'ятовування й тривалого зберігання є правильний розподіл повторень у часі;

- ✓ концентроване повторювання дає значно менший ефект, ніж розподілене в часі;

- ✓ гарячкова підготовка до іспитів не призводить до глибоких знань. Може бути заключною ланкою у загальному ланцюгу систематичного повторення навчального матеріалу;

- ✓ найкращий вид повторення – це включення засвоєного матеріалу в подальшу пізнавальну діяльність;

- ✓ початок і кінець інформації запам'ятовується краще, середина засвоюється гірше. Враховуйте «ефект краю»;

- ✓ краще запам'ятовується наочний матеріал, який розміщений у верхньому лівому куті;

- ✓ особливості пам'яті пов'язані з емоційним станом людини й наскільки комфортним є її відчуття.

Важливо відчувати позитивні емоції.

- ✓ деякі учні прив'язуються до «опори» і довго не в змозі перейти до самостійної роботи. Так через 2-3 заняття необхідно «опору» перенести на праву сторону дошки. Це допомагає усвідомити, що «опора» тимчасова;

- ✓ слід ставити спеціальні мнемічні завдання, які допомагають використовувати необхідне в даний час правило.

Вправи, які допоможуть натренувати пам'ять:

- Вчить вірші. Хоча б чотири рядки на день. Кожного наступного дня повторюйте вивчене вчора, а наприкінці тижня повторіть все, що вивчили за сім днів. За місяць вивчите невеличку поетичну збірку і

станете зіркою інтелектуальних вечірок, а ще добре натренуєте «м'яз пам'яті» для обробки іншої інформації, зовсім непоетичної.

- Згадуйте обличчя знайомих. Заплющте очі, уявіть собі обличчя когось зі своїх знайомих, намагайтеся доповнити образ усіма можливими деталями. Якщо не зможете пригадати, наприклад, колір очей, зверніть на це увагу при наступній зустрічі.

- Вигадуйте асоціації до того, що хочете запам'ятати. Причому чим смішніші ці образи та асоціації, тим краще. Говорити про це вголос зовсім необов'язково, тому не стримуйте свою фантазію.

- Розв'язуйте різноманітні види кросвордів. Це змушує вольовим зусиллям «втягати» з пам'яті потрібну інформацію. Чим частіше це доведеться робити, тим легше ця справа даватиметься кожного наступного разу. Згадувати – це навичка. Її можна виховати.

- Вивчайте іноземні мови. Не має значення, в якому віці починати. Вивчення іноземних мов дуже добре тренує пам'ять і, до того ж, є визнаним методом профілактики зниження когнітивних функцій головного мозку [5].

Дослідження підтвердило необхідність цілеспрямованого використання інтерактивних технологій навчання з метою їх застосування у процесі підготовки майбутніх педагогів, які в свою чергу будуть використовувати вправи у своїй подальшій роботі з дітьми. Психолого-педагогічне обґрунтування інтерактивних технологій, які забезпечують високий рівень пізнавальної діяльності, формування позитивних мотивів у навчанні, стимулювання активності, самостійності, організацію взаємодії між викладачем і майбутніми педагогами, вчителем і учнями, дають змогу стверджувати, що їх використання приносять користь у засвоєнні матеріалу. Дані способи організації пізнавальної діяльності майбутніх педагогів і учнів носять колективний характер, створюють передумови для взаємного спілкування суб'єктів навчання, надають можливість для обміну інтелектуальними цінностями.

Висновки. Детальний аналіз вивчення та використання нетрадиційних, цікавих, неочікуваних у педагогічному контексті технологій, дозволив виявити такі педагогічні умови, що забезпечують позитивний вплив інтерактивних методів на якість навчального процесу. Органічне поєднання інтерактивних технологій навчання з традиційними – є корисними, як для майбутнього вчителя, так і для учнів ЗЗО. Проведене дослідження підтвердило гіпотезу про те, що використання інтерактивних технологій сприяє підвищенню ефективності навчання різних навчальних предметів, якщо розроблена технологія уроку відповідає способу організації навчальної діяльності школярів і відповідає виявленим педагогічним умовам. Дослідження дозволило визначити, що використання інтерактивних технологій у процесі уроку ЗЗО або заняття ЗВО знімає перенавантаження учнів і вчителів, без необхідності оптимального дотримання педагогічного процесу на заняттях.

Освіта в Україні має бути піднесена до рангу державної політики і володіти пріоритетом у політиці держави. Суспільству треба визнати, що освіта виступає в якості ефективного засобу всіх позитивних перетворень в Україні, адже вона спрямована на вдосконалення духовної, інтелектуальної основи суспільства, що концентрує у собі соціальний організм країни. Безперечно, що процеси навчання у ЗВО повинні опиратися на наступні принципи: глобалізації, універсалізації, відповідності запитам суспільства і часу, взаємодії освіти, науки і культури, демократизації всього суспільства.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
3. Товажнянський Л. Л., Романовський О. Г., Пономарьов О. С. Формування і реалізація концепції підготовки національної гуманітарно-технічної еліти в НТУ «ХП» – Харків : НТУ «ХП», 2002. – 160 с.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2163929-lilia-grinevic-ministr-osviti-ta-nauki.html>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zhyvyaktyvno.org/index.php/news/pamyat-korotkostrokov-operativna-dovgostrokov>